

ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Харківський національний економічний університет імені С. Кузнеця

Анотація. У статті досліджено сучасний стан та динаміка обсягів інвестиційних ресурсів в Україні, джерел їх фінансування та напрямів розподілу з метою визначення перспектив набуття компетентності українськими організаціями на європейському ринку.

Ключові слова: інвестиційна діяльність; компетентна організація; євроінтеграція.

Abstract. The article examines the current state and dynamics of investment resources in Ukraine, the sources of their financing and the directions of their distribution with a view to determining the prospects for Ukrainian organizations to acquire competencies in the European market.

Keywords: investment activity; competent organization; European integration.

Результати попереднього аналізу дозволили виявити недоліки фінансування інноваційної діяльності в Україні, що можуть стати причиною праці вітчизняних науковців на іноземних партнерів. Державні асигнування на розвиток науки є важливим чинником забезпечення підтримки інноваційного розвитку в Україні, адже, стимулюючи творчу цілеспрямованість та відповідальність вчених, сприяють зростанню частки інтелектуальної праці у ВВП країни. Використання інноваційного потенціалу українських організацій, як запоруки успішності економічного розвитку країни, пов'язано з наявністю відповідних умов для його втілення. Створення та ефективне функціонування організацій, компетентних у певній галузі, спроможних виробляти конкурентоспроможний продукт, ефективно використовувати конкурентні переваги, зміцнювати свої ринкові позиції, включаючи ринки Європи та світу, вимагає спрямування економіки України на розвиток форм і методів зовнішньоекономічної діяльності національних товаровиробників з їх виходом на міжнародні ринки, диверсифікації зовнішніх ринків збуту та джерел імпорту для забезпечення раціональної міжнародної економічної політики держави.

Актуальними у наукових колах є питання, що стосуються формування інноваційної моделі національної економіки, як передумови створення сприятливого середовища функціонування та розвитку організацій, її забезпеченості фінансовими ресурсами; стимулювання перебудови економіки, реформування сфер освіти, науки, інноваційної діяльності з огляду на наявний науково-технічний потенціал й з урахуванням світових тенденцій науково-технічного розвитку [1]. Не менш важливими вважаються фахівцями завдання вирішення проблем створення привабливого інвестиційного клімату для залучення додаткових вітчизняних та іноземних інвестицій [2]; залучення додаткових інвестицій, що, впливаючи на загальну ефективність суб'єктів господарювання, обумовлюють можливість її зростання у довгостроковій перспективі, так само безпосередньо й швидко впливаючи на зайнятість і доходи [3]. Предметом гострих дискусій залишається вибір шляхів залучення іноземного капіталу, спроможного, окрім додаткових фінансових ресурсів, забезпечити надходження передових, технічно ефективних методів виробництва й реалізації товарів та послуг, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних виробників та зміцненню позицій України на європейському та світовому ринках [4]. Окрім того, досліджуються можливості використання міжнародного руху капіталів у якості стимулу для започаткування виробництва уніфікованої продукції з її реалізацією незалежно від географічних, національних чи інших особливостей [1]. Однак сприятливе інвестиційне середовище не розглядалось науковцями з погляду його впливу на процес створення та розвитку компетентних українських організацій, формування стійких засад їх ефективного функціонування в умовах євроінтеграції, що обумовило вибір мети дослідження, якою є аналіз актуальної ситуації з обсягами інвестиційних ресурсів в Україні, джерелами їх фінансування, стану та динаміки інвестиційних процесів, що передують підвищенню рівня компетентності українських організацій у європейському просторі та економічному зростанню держави в цілому.

Аналіз інформації з офіційних статистичних джерел [5] свідчить, що в Україні показник

прямих іноземних інвестицій є значно нижчим за середньоевропейський, у період 2012-2014 р.р. має тенденцію до критичного зниження, а у 2020 р. демонструє найгірші за останні 10 років значення. Цьому сприяла пандемія COVID-19, що нашкодила не лише Україні, а й економікам країн всього світу. 2021 рік став роком інвестиційного прориву, адже значення показника майже досягло рівня 2012 р., суттєво перевищивши усі попередні, однак, військове вторгнення російської федерації на територію нашої держави з тимчасовою окупацією близько 30% територій унеможливило позитивні прогнози щодо рівня аналізованого показника у 2022 р. Відповідно, і доходи від прямих інвестицій демонструють від'ємне значення майже впродовж усього аналізованого періоду (виключенням є 2015 та 2020 р.р.). Сучасні обсяги та динаміка залучення прямих іноземних інвестицій не відповідають вимогам вітчизняної економіки, що стримує впровадження технологій, які є драйверами для її переходу до нового технологічного устрою [6]. Варто звернути увагу, що зростання обсягу інвестицій в абсолютному вимірі не означає зростання їх частки у ВВП, що, відрізняючись суттєвою нестабільністю динаміки впродовж аналізованого періоду, є мізерною (у межах 5%). Це свідчить про низький рівень інтеграції України у міжнародний ринок інвестицій та неможливість створення капітальними інвестиціями міцного підґрунтя для технологічної модернізації й структурних змін у національній економіці.

Необхідність визначення перспектив функціонування вітчизняних організацій в умовах євроінтеграції вимагає аналізу галузевої та територіальної структури інвестицій. Як і раніше спостерігається їхнє тяжіння до промисловості, частка якої у загальному обсязі прямих іноземних інвестицій впродовж аналізованого періоду, незважаючи на від'ємні значення у 2020 р., зросла з 33,43% у 2019 р. до 57,43% – у 2021 р. Менш перспективними, але все ж таки привабливими для іноземних інвесторів є сільське, лісове та рибне господарство, де обсяги інвестицій, що зросли більше, ніж у 3 рази, досягли у 2021 р. 16,23% у загальному обсязі. Далі йдуть фінансова та страхова діяльність, оптова й роздрібна торгівля, операції з нерухомим майном, частки яких є суттєвими у порівнянні з іншими галузями економічної діяльності та складають відповідно 18,82; 14,21; 5,45% у 2019 р., та 8,6; 6,14 та 4,62% – у 2021 р. Тобто на решту галузей приходиться лише 22,47% у 2019 р. та близько 7% – у 2021 р., що свідчить про наявність серйозних диспропорцій.

Не менш глибока нерівномірність властива і регіональному розподілу інвестицій – прямі іноземні інвестиції в Україну не тільки мінімальні, але й сконцентровані в декількох регіонах [7, 8]. З 6017,4 млн. грн. інвестицій за 2019 р. майже 4 млн. грн. освоїли організації Києва (60,32% від загального обсягу по Україні). П'ятірка регіонів-лідерів рейтингу – Київська, Дніпропетровська, Полтавська, Луганська та Львівська області – освоїла майже 95% загальноукраїнського обсягу інвестицій у 2019 р.. У 2021 р. зміна ситуації призвела до перерозподілу інвестицій та місць у п'ятірці лідерів – до її складу увійшли Миколаївська, Рівненська, Дніпропетровська, Чернівецька та Кіровоградська області, частка яких склала 17,83; 10,97; та 3,27%. Однак, концентрація інвестицій у обмеженій кількості регіонів все рівно складає близько 50%, залишаючи осторонь решту інших.

Практичний інтерес викликає аналіз інвестицій з країн-учасниць ЄС для формулювання висновків про рівень їх взаємодії та ступінь зацікавленості у подальшій співпраці з нашою державою. Основними країнами-інвесторами із часткою загального обсягу прямих інвестицій у 2019 р. на рівні майже 64%, є Кіпр (безумовний лідер із часткою 44,22%), Нідерланди (9,79%), Польща (3,51%), Угорщина (3,17%), Люксембург (3,08%). У 2021 р. Угорщина поступилась місцем Німеччині, та у 2021 р. країни Євросоюзу залишилися основними інвесторами української економіки, надаючи майже 61% загального обсягу інвестицій. Відзначено нестабільну тенденцію глобальних потоків прямих іноземних інвестицій, як у бік зростання (Ірландія, Мальта, Чехія та інші), так і зниження (Данія, Естонія, Франція, Швеція та інші), що експерти ООН пояснюють безпосередньою їх залежністю від швидкості відновлення української економіки та стабілізації у країні військово-політичного стану [9]. Що стосується обсягів інвестування українськими організаціями, то впродовж аналізованого періоду, вони, демонструючи незначний рівень, зберігають стійку тенденцію до зниження – скорочення більше, ніж на 90%. І, на відміну від іноземних інвесторів, які зосереджуються на таких галузях, як Інтернет, розробка програмного забезпечення, організація мереж і розгалужена індустрія послуг, українську сторону цікавлять інвестиції в енергозберігаючі технології, паливно-енергетичні кампанії, агропромисловий комплекс, металургію, авіабудування, галузі транспорту та зв'язку, тобто ті напрями діяльності, які мають ймовірність насичення внутрішнього ринку, нарощування значного експортного потенціалу, сприяння зайнятості населення.

Передумовою рівноправної інтеграції України до європейського співтовариства є її активна

інвестиційна позиція, висока конкурентоспроможність на міжнародному ринку інвестицій, впровадження раціональних механізмів залучення інвестицій та повне використання їх потенціалу у господарській практиці організацій [10]. Іноземні інвестиції розглядаються ринково орієнтованою та демократичною Україною як інструмент долучення до світового ринку, ключ до успішної інтеграції в Європу. Але, вважаючи на загострення глобальної конкуренції між країнами за іноземний підприємницький капітал, першочерговим завданням має стати створення сприятливих умов для інвестиційного співробітництва на національному й міжнародному ринках інвестицій, включаючи їх рівність для ведення бізнесу, інвестування на прозорих принципах вітчизняними організаціями різної форми власності в економіку України, надійний захист прав приватної власності, удосконалення структури інвестиційних джерел, розвиток фінансово-адміністративних інститутів. Нажаль, результати аналізу не дозволяють стверджувати про високу активність іноземних інвесторів в Україні та достатність обсягу залучених прямих інвестицій. Фахівці серед основних причин виділяють низький рівень інвестиційної привабливості держави й українських організацій, зокрема, слабку міжнародну інвестиційну взаємодію та обумовлену нею інертність процесу інтеграції економіки до міжнародного інвестиційного ринку [11]. Зростання іноземних інвестицій в Україні сприятиме позитивним змінам в умовах функціонування організацій шляхом активізації зовнішньої торгівлі, структурних зрушень в національній економіці, поліпшення її якісних показників на мікро- і макрорівнях. Високою є ймовірність привабливих перспектив для успішного функціонування українських організацій в умовах євроінтеграції, але за умови забезпечення особливого місця іноземного інвестування у переліку зовнішньоекономічних пріоритетів розвитку економіки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кухарська Н. О., Забарна Е. М., Задорожнюк Н. О. Національна економіка: теорія, методологія та сучасні тенденції трансформації: монографія. Херсон : Олді+, 2020. 288 с.
2. Медведовська Т.П. Регіональний розвиток України в умовах глобалізації та євроінтеграції // Економіка і суспільство. 2016. №4. С. 232–235.
3. Дослідження: Україна у ТОП-20 країн з найбільшим обсягом незаконного вивозу капіталу. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/news/36719-doslidzhennya-ukraina-u-top-20-krain-z-najbilshim-obsyagom-nezakonnogo-vivozu-kapitalu.htm> (дата звернення: 15.11.2022).
4. Моргулець О. Б. Динаміка розвитку сфери послуг України // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2015. №11. С. 194–197.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 13.09.2022).
6. Мостіпака О. В. Сучасні тенденції розвитку національної економіки України // Економіка та управління національним господарством. 2018. №6(134). С. 35–41.
7. Гук О. В., Коржов Є. О. Прямі іноземні інвестиції: сучасні тенденції. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи*: збірник тез доповідей II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 22 квітня. 2021 р. Київ, 2021. С. 210–211.
8. Алексеєнко М. Іноземні інвестиції в Україні: бар'єри, можливості і шанси // Економіст. 2010. №4. С. 54–59.
9. Офіційний сайт Міністерства фінансів України URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/> (дата звернення 20.03.2021).
10. Болдовська К. П. Розширення міждержавного інвестиційного співробітництва України як підґрунтя забезпечення ефективної реалізації євроінтеграційного вектору розвитку. *Сучасні тенденції розвитку світової економіки* : збірник матеріалів X Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 18 травня 2018 р. Харків, 2018. С. 65–67.
11. Покатаєва К. П. Інвестиційна діяльність підприємств у глобальному середовищі : методичний інструментарій управління : монографія. Харків : ХНАДУ, 2009. 168 с.

Грузіна Інна Анатоліївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та бізнесу, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, Харків, e-mail: gruzinaia@gmail.com

Gruzina Inna A. – candidate of Economic Sciences, associate professor, associate professor of Management and Business Department, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Kharkiv, e-mail: gruzinaia@gmail.com